

Liturgické textilie v mobiliářích památkových objektů Plzeňského kraje

Liturgical Textiles in the Furnishings of the Pilsen Region's Monument Sites

Veronika Pilná

Abstrakt: Příspěvek se zaměřuje na výskyt liturgického textilu, tzv. paramentu, v mobiliářních fondech státních památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu na území Plzeňského kraje. Text udává základní přehled o počtech kusů tohoto sortimentu v jednotlivých objektech, o zastoupených druzích a blíže charakterizuje zajímavé předměty, jež by bylo vhodné podrobit detailnějšímu výzkumu. Množství, typ a kvalita zpracování textilií se v jednotlivých mobiliářních fondech liší. Tato různorodost je odrazem rozličných osudů památkových objektů.

Klíčová slova: paramenta; kasule; mobiliární fondy; Plzeňský kraj

Článek vznikl v rámci projektu Historické liturgické textilie v českých zemích: metodologie, inventarizace, péče a prezentace (DG18PO0OVVO35), financovaného z Programu aplikovaného výzkumu a vývoje Národní a kulturní identity (NAKI II).

Abstract: The paper focuses on the occurrence of liturgical textiles, the so-called paraments, in the furnishings of state monuments administered by the National Heritage Institute in the Pilsen Region. The text gives a basic overview of the number of pieces of this range in individual sites, of individual represented types and characterizes interesting pieces that should be subjected to further detailed research. The quantity, type and quality of the textile's workmanship naturally varies from one furniture collection to another, but this diversity reflects the different fates of individual monument sites.

Keywords: paraments; chasuble; furnishing funds; Pilsen Region

The article was written within the Historical Liturgical Textiles in the Czech Lands: methodology, inventory, conservation and presentation project (DG18PO0OVVO35), funded by the *Applied Research and Experimental Development of National and Cultural Identity Programme* (NAKI II).

Mobiliární fondy památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu (dále jen NPÚ), především hradů a zámků, v sobě skrývají řadu předmětů, jejichž účel si veřejnost primárně se šlechtickými rezidencemi nespojuje. Lze říci, že k takovým předmětům se řadí i liturgická roucha a textil používaný během bohoslužeb. V případě památkových objektů, které jsou bývalými rezidencemi aristokracie, je jejich výskyt v mobiliáři spojen především se soukromými svatostánky majitelů, s hradními či zámeckými kaplemi. Část památkových objektů spravovaných NPÚ tvoří také někdejší kláštery, tam je spojitost mezi příslušejícím vybavením a liturgickým textilem zcela jasná. Liturgická roucha neboli *paramenta* se v inventářích nacházejí buď jako součást původního mobiliáře, kdy je jejich existence bezprostředně spjata s památkovým objektem (byla pro používání na tomto místě zhotovena či pořízena), nebo se do jeho mobiliáře dodatečně dostala tzv. svozem či darem, zpravidla z objektu v okolí.¹

Stav výzkumu

Problematikou liturgického textilu se doposud v české i světové odborné literatuře zabývala řada odborníků, zpravidla ve spojitosti s konkrétní sbírkou nebo lokalitou. Probíhají také výzkumy z hlediska sociokulturního nebo čistě kunsthistorického. Pro badatele v oblasti historického textilu a příslušejících technologií jsou tyto předměty bohatým

¹ Svozy – předměty převezené z jiných objektů na základě rozhodnutí Národní kulturní komise po roce 1947 a následně spravované na místě nového uložení jako součást tamního mobiliárního fondu.

Obr. 1. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Červené Poříčí – dorzální strana smuteční kasule inv. č. CP655, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, 2005

zdrojem informací o nejluxusnějších technikách a materiálech. Liturgická roucha a další církevní textil tak zpravidla v roli ilustrativních příkladů doprovází teoretické práce o historických textiliích, výšivkách či krajkách, které se zabývají vývojem v této výrobní oblasti obecně. Z bohaté zahraniční bibliografie zaměřené na liturgické textilie lze zmínit např. článek Évy Kóvacs, věnující se paramentům v Bambergu, a studii Lindy Zampol D'Ortia o významu jezuitského oděvu a liturgického textilu v raně novověkém Japonsku.² V roce 2021 vyšla v zahraničí také např. monografie Mayi Stanfield-Mazzi, věnovaná historickému liturgickému textilu ve španělsky hovořících oblastech Ameriky.³

Ze starší české odborné literatury můžeme připomenout např. příspěvek Alberta Kutala k české kasuli ve Zhořelci či *Liturgický textil v Brně* od Ludmily Lehké.⁴ Z novějších textů se liturgickému textilu věnovaly Andrea Husseiniová a Gabriela Vyskočilová v příspěvku *Dvojice kožených liturgických rouch ze sbírky Moravské galerie v Brně* nebo samotná Andrea Husseiniová v odborném textu „*Mešní roucho čili kasule...*“. *Liturgické*

2 KOVÁCS, Éva, Die Kasel von Stuhlweissenburg (Székesfehérvár) und die Bamberger Paramente, in: *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie. Bd. 2. Handbuch zur Ausstellung*, WIECZOREK, Alfred – HINZ, Hans-Martin (edd.), Stuttgart 2000, s. 640–651; ZAMPOL D'ORTIA, Linda, The Dress of Evangelization. Jesuit Garments, Liturgical Textiles, and the Senses in Early Modern Japan, *Entangled Religions*, 2020, vol. 10, dostupné online: <https://er.ceres.rub.de/index.php/ER/article/view/8438/8220> [28. 03. 2022].

3 STANFIELD-MAZZI, Maya, *Clothing the New World Church. Liturgical Textiles of Spanish America, 1520–1820*, Notre Dame 2021.

4 KUTAL, Albert, Česká kasule ve Zhořelci, *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 1952, roč. 60, č. 3, s. 163–172; LEHKÁ, Ludmila, Liturgický textil v Brně, *Starožitnosti a užité umění. Měsíčník pro sběratele a znalce*, 1997, č. 12, s. 24.

textilie 17. století ze sbírky Moravské galerie v Brně v časopise *Slovácko*.⁵ V roce 2015 se na problematiku liturgického textilu zaměřil celý ročník odborné konference *Textil v muzeu*, nesoucí název *Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, který byl tradičně doprovázen sborníkem (jenž bývá zpravidla vydáván se všemi příspěvky z konference). V rámci sborníku v roce 2015 vyšly např. texty Martiny Lehmannové *Liturgické textilie ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze*, Marie Kuldové *Liturgický a mimoliturgický textil v sakrálním (římskokatolickém) interiéru a jeho zachování v současnosti z pohledu památkové péče* nebo Moniky Tauberové *Liturgický textil z kostela sv. Jakuba v Kutné Hoře ve sbírce Národního muzea*.⁶ Z nejnovější bibliografie lze zmínit příspěvek od Markéty Grill Janatové *Liturgický textil a jeho restaurování. Příspěvek k počátkům restaurování textilu v období od sklonku 50. do počátku 70. let 20. století*, který vyšel v roce 2020, nebo oddíl věnovaný liturgickým předmětům ve výstavním katalogu *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši z téhož roku*.⁷

Velmi intenzivně se oblastí liturgických textilií a obecně problematice movitých památek spjatých s církevním prostředím věnuje badatel, kunsthistorik a současně duchovní Radek Martinek. V roce 2010 publikoval text *Liturgický textil a bohoslužba v barokní Olomouci*, roku 2012 vyšel jeho příspěvek *Karel Boromejský a idea „velkého úklidu“ v kostele. Příspěvek k počátkům památkové péče v církvi* a v roce 2015 přispěl do již zmíněného sborníku *Textil v muzeu* textem *Jiří Jindřich z Mayerswaldu († 1747). Olomoucký kanovník a jeho fundace liturgických rouch olomoucké katedrále. Poznámky k počátkům výzkumu největší středoevropské kolekce parament*.⁸ Nutno zmínit ještě Jiřího Váchu, který v roce 2016 publikoval monografii *Vzorované tkaniny z chrámových sbírek Českobudějovické diecéze* a následně v roce 2018 obhájil disertační práci *Barokní liturgický textil ve sbírkách českobudějovické diecéze*.⁹ Vácha se jako kunsthistorik zaměřuje na historické textilie a jejich představení především po textilně-technologické stránce.

Od roku 2018 se problematice liturgických rouch systematicky věnuje vědecko-výzkumný tým programu NAKI II *Historické liturgické textilie v českých zemích: metodologie, inventarizace, péče a prezentace*, v jehož rámci vyšla na téma liturgických

5 HUSSEINIOVÁ, Andrea – VYSKOČILOVÁ, Gabriela, Dvojice kožených liturgických rouch ze sbírky Moravské galerie v Brně, *Slovácko. Společenskovědní sborník pro moravsko-slovenské pomezí*, 2012, roč. 54, s. 297–310; HUSSEINIOVÁ, Andrea, „Mešní roucho čili kasule...“. *Liturgické textilie 17. století ze sbírky Moravské galerie v Brně, Slovácko. Společenskovědní recenzovaný časopis pro moravsko-slovenské pomezí*, 2016, roč. 57, s. 247–255.

6 LEHMANNOVÁ, Martina, *Liturgické textilie ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze, in: Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 130–135; KULDOVÁ, Marie, *Liturgický a mimoliturgický textil v sakrálním (římskokatolickém) interiéru a jeho zachování v současnosti z pohledu památkové péče*, in: *Textil v muzeu. Soubor statí k problematice interiérový textil – reprezentační i privátní*, sv. 9, Brno 2013, s. 9–17; TAUBEROVÁ, Monika, *Liturgický textil z kostela sv. Jakuba v Kutné Hoře ve sbírce Národního muzea*, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 149–154.

7 GRILL JANATOVÁ, Markéta, *Liturgický textil a jeho restaurování. Příspěvek k počátkům restaurování textilu v období od sklonku 50. do počátku 70. let 20. století*, *Zprávy památkové péče*, 2020, roč. 80, č. 2, s. 174–184; KUCHAROVÁ, Hedvika – HAMRLOVÁ, Anna – HUSSEINIOVÁ, Andrea, *Liturgie a bohoslužebné předměty*, in: *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáši. Katalog výstavy*, BOBKOVÁ-VALENTOVÁ, Kateřina – HNILICOVÁ, Petra (edd.), Praha a Telč 2020, s. 130–140.

8 MARTINEK, Radek, *Liturgický textil a bohoslužba v barokní Olomouci*, in: *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura z let 1620–1780: průvodce. 2. katalog*, DANIEL, Ladislav – ELBELOVÁ, Gabriela (edd.), Olomouc 2010, s. 484–488; MARTINEK, Radek, *Karel Boromejský a idea „velkého úklidu“ v kostele. Příspěvek k počátkům památkové péče v církvi*, in: *Artem ad vitam. Kniha k počtům Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 553–561; MARTINEK, Radek, *Paramenty. Liturgické textilie. Výstava na Bratislavském hradě 24. června 2015 – 17. ledna 2016*, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 169–171; MARTINEK, Radek, *Jiří Jindřich z Mayerswaldu († 1747). Olomoucký kanovník a jeho fundace liturgických rouch olomoucké katedrále. Poznámky k počátkům výzkumu největší středoevropské kolekce parament*, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 35–41.

9 VÁCHA, Jiří, *Vzorované tkaniny z chrámových sbírek Českobudějovické diecéze*, České Budějovice 2016; VÁCHA, Jiří, *Barokní liturgický textil ve sbírkách českobudějovické diecéze*, disertační práce, Praha: Ústav dějin křesťanského umění, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy 2018.

Obr. 2. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Horšovský Týn – dorzální strana slavnostní kasule s květinovou výšivkou inv. č. HT3343, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, mezi 1996 a 2010

textilií řada článků, odborných metodik a dva výstavní katalogy: *Ornamenta episcopi. Liturgická roucha olomoucké katedrály a Kdo vyšívá, nehřeší. Liturgické textilie z darů českých šlechticů*.¹⁰

Plzeňský kraj a liturgická roucha v mobiliárních fondech

Národní památkový ústav spravuje v Plzeňském kraji prostřednictvím Územní památkové správy v Českých Budějovicích celkem jedenáct památkových objektů s mobiliárními fondy a dva fondy uložené ve studijním depozitáři v Plasích.¹¹ V současné době je v evidenci těchto mobiliárních fondů vedeno 352 položek liturgického textilu včetně jednoho kusu tzv. úbytku, tj. položka zapsaná jako součást fondu, avšak aktuálně spravovaná objektem v jiném kraji.¹² V mobiliárním fondu zámku Červené Poříčí

10 JONOVÁ, Jitka – MARTINEK, Radek, *Ornamenta episcopi. Liturgická roucha olomoucké katedrály*, Olomouc 2021; NACHTMANNOVÁ, Alena (ed.), *Kdo vyšívá, nehřeší. Liturgické textilie z darů českých šlechticů*, Olomouc 2021.

11 Stav k 1. lednu 2022. Pro vytvoření soupisu bylo použito specializovaného databázového systému CastIS, který je určen pro vedení základní evidence mobiliárních fondů ve správě Národního památkového ústavu.

12 Zde jde o zjednodušený popis. V tomto případě se jedná o položku navrácenou v rámci tzv. scelování na původní památkový objekt. K úbytku v mobiliárním fondu však mohlo v minulosti dojít i z jiných důvodů, např. restituce, velmi vzácně krádeže či nezvratné degradace předmětu atd.

Obr. 3. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Horšovský Týn – dorzální strana modré kasule inv. č. HT6162, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, mezi 1996 a 2010

se nachází třináct položek, v zámku Horšovský Týn 43 položek, v klášteře Kladruhy 195 položek, na zámku Kozel 29 položek, na zámku v Nebílověch dvě položky, v klášteře Plasy 34 položek, na hradě Švihov 24 položek a na hradě Rabí dvanáct položek.¹³ Z celkového množství evidovaného textilu se 284 předmětů dochovalo přímo v památkových objektech, kde byly před rokem 1948 skutečně používány, a v 68 případech jde o předměty darované či svozy. Z hlediska druhu předmětů se jedná celkem o dva baldachýny, deset pall, deset pluvíálů, čtrnáct antependií, 31 burs, dvanáct dalmatik, 71 kasulí, 49 manipulů, jedenáct plášťů na ciborium, 57 štol, 45 vel a jedno cingulum. Dále bylo do statistiky zahrnuto 22 korouhví, devět polštářů, tři oltářní pokrývky, tři táhla ke zvonku a jeden kněžský kvadrát. V následujícím textu bude pozornost věnována především kasulím či soupravám s kasulemi, pluvíálům a výraznějším kusům z každého mobiliárního fondu. Vzhledem k zaměření tohoto textu budou předměty prezentovány bez podrobného textilně-technologického rozboru, neboť cílem není vyčerpávající popis na úrovni odborného katalogu, ale zprostředkování aktuálního přehledu o výskytu liturgického textilu v památkových objektech Plzeňského kraje. U všech předmětů nebyl srovnatelný textilně-technologický průzkum dosud proveden. Polštáře ke klekátkům, táhla ke zvonkům, kvadrát atd. jsou také uváděny, ale jen pro úplnost přehledu – nejedná se sice o liturgické oblečení, ale jde o předměty bezprostředně spjaté s církevním prostředím. Výčet objektů je uveden abecedně; přehled inventárních čísel pak v příložené tabulce (tab. 1). Při pojmenovávání předmětu je užito

¹³ Mobiliární fondy zámku v Manětíně a Studijního depozitáře mobiliárních fondů – klášter Plasy nejsou v dalším textu zahrnuty, jelikož paramenta neobsahují.

jeho inventární číslo, ale bez obvykle uváděné zkratky „inv. č.“.¹⁴ Pro zkrácení výčtu v případě posloupnosti číselné řady inventárních čísel je rozsah intervalu uváděn formou čísel s pomlčkou mezi prvním a posledním číslem.¹⁵

Červené Poříčí

Zámek Červené Poříčí vznikl přestavbou tvrze na počátku 17. století.¹⁶ Po rodině původních vlastníků zámku Šiců z Drahenic prošel majetkem řady krátkodobějších držitelů, až se v letech 1803 až 1918 ocitl v rukách habsburské císařské rodiny.¹⁷ Pod správou Památkového ústavu v Plzni¹⁸ zámek přešel v roce 1997 z majetku Lesů České republiky a mobiliární fond, který v současné době památkový objekt spravuje, se postupně vytváří z darů, nákupů a také nálezů v prostorách zámku a jeho technických budovách. V mobiliáři se toho času nacházejí tři součásti ze sady smutečního černého roucha z hedvábného damašku s aplikacemi s vytkaným motivem vinné révy – kasule CP655 (obr. 1), štola CP656, cingulum CP679. Štola je netradičně opatřena bílým pruhem na způsob potítka, našitým podélně v jejím středu. Z liturgického oděvu mobiliář dále obsahuje tři slavnostní bílé kasule: CP538, CP539 a CP679. Ve všech třech případech se jedná o kusy zhotovené z bílého damašku se specifickým liturgickým vzorem a s aplikovanými vyšíváními dekoracemi. Pro výzdobu oltáře je určeno antependium CP658, vrstvené ze spodního zlatavého saténu (?) a jemného plátna zdobeného prolamovanou výšivkou typu *richelieu*, s nápisem „Vše pro tebe nejsvětější srdce Ježíšovo!“ a síťovanou krajkou.¹⁹ Výšivkou je zdobena také palla CP663 z bílého plátna s výztuhou z kartonu, na jejíž horní straně je umístěn nápis „IHS“ provedený plným stehem přes rovnoramenný kříž, zakončený úponky.

Liturgické textilie v mobiliárním fondu zámku Červené Poříčí jsou ukázkami průměrné meziválečné produkce firem specializovaných na výrobu parament.²⁰

Horšovský Týn

Zámek Horšovský Týn získal svou stávající podobu rozsáhlou renesanční přestavbou biskupského hradu, provedenou po roce 1537 rodem Lobkoviců. Hrad, vzniklý na místě někdejšího dřevěného dvorce, přešel do světských rukou po husitských válkách.²¹ V pobělohorských konfiskacích zámek získali Trauttmansdorffové, v jejichž držení zůstal až do roku 1945. Zámek Horšovský Týn byl mezi prvními z celkem 48 objektů navržených v roce 1947 Národní kulturní komisí k převzetí od Národního pozemkového fondu a pod správu komise přešel o rok později.²² Velká část inventáře včetně uměleckých děl je tudíž spojena s rodinou posledních majitelů, rodem Trauttmansdorffů. Ve fondu se dále nacházejí svozy a také předměty, které pocházejí ze zrušeného městského muzea v Horšovském Týně.²³ Na zámku Horšovský Týn se uchovává celkem 43 kusů textilu spjatého s liturgií či církevním prostředím.

14 U mobiliárních fondů ve správě NPÚ písmenná část čísla vyjadřuje zkráceně název daného památkového objektu.

15 V příložené přehledové tabulce je zápis proveden obdobně se spojkou „až“, včetně následného vyčíslení počtu kusů v uvedeném intervalu (v závorce).

16 Přehled vývoje např. KAREL, Tomáš – KRČMÁŘ, Luděk, *Panská sídla západních Čech – Plzeňsko*, České Budějovice 2006, s. 38–39; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-cervene-porici-14214569> [25. 01. 2022].

17 Základní informace: Historie zámku Červené Poříčí, dostupné online: <https://www.zamek-cerveneporici.cz/cs/o-zamku/historie> [15. 01. 2022].

18 Dnes Národní památkový ústav, územní památková správa v Českých Budějovicích.

19 Výšivka typu *richelieu* patří mezi typické techniky prolamované výšivky. Zpravidla je zhotovena barvou v barvě, bílou přízí na bílém plátěném podkladě. Charakteristické jsou pro tento typ obšité plochy motivů s vystříhanými středy, kdy je motiv zpevněn šitými spojkami. Výšivka tak evokuje krajku.

20 Ze zpracování je patrná profesionální výroba, ale konkrétní zhotovitel nebyl zjištěn.

21 Přehled vývoje např. KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 66–67; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-horsovsky-ty-n-16267666> [25. 01. 2022].

22 UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004, s. 176.

23 Zmiňuje UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise*, s. 177.

Obr. 4. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Horšovský Týn – smuteční pluviál s výšivkou inv. č. HT522, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, mezi 1996 a 2010

Kasulí nebo jejich torz se v mobiliárním fondu nachází šestnáct kusů. Jedná se o pět kusů kompletních slavnostních bílých kasulí, čtyři torza slavnostních bílých kasulí, šest černých smutečních kasulí a jeden neurčený kus modré barvy. Signifikantně je s rodem Trauttmansdorffů spojena smuteční kasule HT3344 s vyšívaným erby a letopočtem. Jedná se pravděpodobně o textil spjatý s úmrtím Jana Nepomuka Josefa Norberta knížete z Trauttmansdorffu (1780–1834), majitele horšovskotýnského panství.²⁴ K luxusnější produkci náleží všech sedm kusů pocházejících z kmenového mobiliáře Horšovského Týna, jež lze datovat do 19. století. Tyto kusy jsou zdobeny širokými vyšívanými kolumnami, nejčastěji s květinovými motivy 1834 (obr. 2).²⁵ Sortiment méně nákladných kasulí, vesměs damaškových, pak představují čtyři kusy s datací od konce 18. do počátku 20. století, pocházející z tzv. sběrů, které se dostaly do mobiliárního fondu společně se sbírkami z muzea. Posledním souborem kasulí je svoz ze západočeských Slavic. Jedná se o jednu kompletní kasuli a čtyři torza z 18. století, z typických vzorovaných látek s rostlinnými dekory.²⁶ Např. na slavicke kasuli HT6162 je v plochách po stranách kolumny předního i zadního dílu použita tkanina s květinami spojenými krajkovým dekorem na blankytně modrém podkladu (obr. 3). Z dalších typů liturgického oděvu se

24 Genealogie online, dostupné online: <http://gis.fsv.cvut.cz/zamky/genealogie/trauttmansdorff/php/person.php?o=0> [15. 01. 2022].

25 Kolumna – ozdobný pruh na přední straně kasule.

26 Vzhledem k chybějícímu textilně-technologickému rozboru není uváděno podrobnější určení. Textilie jsou vzorované ve vazbě.

Obr. 5. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Kladruby – dorzální strana slavnostní kasule s květinovou výšivkou inv. č. KL151, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, 1999

v Horšovském Týně nachází dva páry dalmatik: HT3350 a HT3351 ze světlé vzorované textilie s rostlinnými motivy, které jsou starší, z konce 18. století, a dále smuteční pár HT3342 a HT3348 s plochami zdobenými výšivkou, tzv. berlínskou prací,²⁷ který je mladší, z 19. století. Obdobně jako smuteční dalmatiky je zdoben také jediný kompletně dochovaný smuteční pluviál HT522 (obr. 4). Z dalších pluviálů se dochovaly pouze dva zádové štíty. V případě HT429a jde o štít z 18. století, s figurálním motivem Panny Marie provedeným v kombinaci výšivky a aplikace, který byl v minulosti zarámován a prezentován jako výjimečná ruční práce. Obdobně byla zřejmě uschována také textilní aplikace HT3062 ve tvaru kříže. Ve fondu se dále nachází šest štol, které všechny pocházejí z etnografických sběrů Františka Neida a do fondu přibyly roku 1937.²⁸ Nejstarší kusy HT12838 a HT12837 lze podle použité textilie s charakteristickými vzory datovat do konce 18. století. Dále se v mobiliárním fondu zámku nachází jedna bursa, zdobená plastickou výšivkou kovovým dracounem, tři korouhve k procesím s aplikovanými malbami světců a znaky města Horšovský Týn, tři polštáře na klekátka s různými dekory, jedno antependium s malovaným dekorem a jeden kvadrát z tmavého plátna.²⁹

Dochovaná liturgická roucha a textil spjatý s církevním prostředím v kontextu Horšovského Týna jistě představují skromné torzo původní výbavy. Při přebírání objektu kulturní

27 Berlínská práce – forma gobelínové výšivky, rozměrné vzory v ploše na kanavě provedené zpravidla vlněnou přízí křížkovým stehem, velmi oblíbené v 19. století. Také NACHTMANNOVÁ, A. (ed.), *Kdo vyšívá, nehřeší*, s. 114.

28 Informace ze základní evidence mobiliárních fondů NPÚ z databáze *CastIS*, přípis na evidenční kartě.

29 Barva kvadrátu je v současné době degradovaná. Původně pravděpodobně černý odstín nyní přechází od odstínů šedé po šedozelenou.

komisi v letech po zestátnění prošel inventář selekcí a zaevidovány byly skutečně jen umělecky nejhodnotnější kusy, které ale názorně dokládají kvalitu parament využívaných během bohoslužeb v zámecké kapli na konci 19. a počátku 20. století.

Kladruby

Benediktinský klášterní komplex v Kladrubech, založený již v roce 1115, byl zrušen v rámci josefínských reforem v roce 1785 a od roku 1825 patřil do majetku knížecího rodu Windischgrätzů, kteří uzpůsobili nový konvent pro potřeby zámeckého sídla. V roce 1945 byl někdejší klášter zkonfiskován³⁰ a o čtyři roky později přešel do správy Národní kulturní komise.³¹ Zdejší mobiliární fond tvoří původní kmenový mobiliář, svozy a v menší míře pozdější nákupy. Se svými 195 položkami liturgického textilu je klášter Kladruby nejhojněji vybaveným památkovým objektem v Plzeňském kraji. Mezi 31 kasulemi jsou zastoupeny všechny liturgické barvy a nejstarší kusy jsou datovány podle použitých látek do první poloviny 18. století.³² Jedná se o bohatě zdobené sady s dochovanou štolou, manipulem a velem, se stejně pojednanou výzdobou a použitými materiály. Nejstarší jsou kasule KL150 a KL164 pocházející z 18. století. Obě jsou zhotoveny z rokokových látek s typickými asymetrickými květinovými desény. Bílo-zlatá slavnostní kasule KL156 s vyšívaným dekorem je na dorzální straně v dolní části opatřena letopočtem 1877 i aplikovaným aliančním znakem, přičemž jeden z erbů náleží rodině Windischgrätzů. V roce 1877 se ve Vídni vdala Eleonora Windischgrätz (1855–1935)³³ za markýze Viléma z Hoensbroecku, a lze tak předpokládat, že kasule je spjata s touto slavnostní rodinnou událostí.³⁴ Mezi kladrubskými kusy jsou i velice nákladně vyšívané kasule. Za pozornost stojí bílá slavnostní kasule KL151 s kolumnou na předním díle a dorzálním křížem z široké výšivky provedené křížkovým stehem, tzv. berlínská práce, se vzorem stínovaných růžových pupat a zelených listů (obr. 5). Květinový dekor z macešek zdobí bílou damaškovou kasuli KL177, u níž se jedná také o tzv. berlínskou práci. Další slavnostní kasuli zlatavé barvy s výšivkou představuje kus KL155, kdy vyšívaný dekor pokrývá celou plochu a na žlutém pozadí jsou rozmístěny modré květy a ornamenty. Kasule KL170 má dekor provedený také v celé ploše, červenými a černými nitěmi.

V Kladrubech se dále nachází osm dalmatik, s inv. č. KL180 až KL187, z průběhu 19. století. Jedná se o čtyři kusy smuteční černé a čtyři kusy slavnostní bílé. Jsou zachovány v sadách, po dvou ve stejném provedení. Černé dalmatiky byly zhotoveny z damaškových a brokátových látek, s bortami z kovových vláken. Dvojice KL184 a KL185 je zdobena rozměrnou zlatou florální výšivkou.

Pluviály jsou v mobiliárních fondech NPÚ zastoupeny výrazně méně než jiné součásti liturgického oděvu. V kladrubském fondu se nachází celkem 4 kusy z 19. století: dva slavnostní bílé, jeden fialový a jeden černý, ušité jsou ze vzorovaných damaškových látek. Štoly se zachovávají především v kompletech s kasulemi, ale v kladrubském mobiliáři najdeme mezi 38 kusy i solitéry. Nejstarší ze zde uchovávaných štol jsou kusy ze vzorovaných textilií: KL1217 (dnes) růžové barvy s typickým rokokovým květinovým vzorem, KL3765 zelené barvy a KL3811 v barvě žluté; všechny pocházejí z 18. století. Štoly KL1211, KL1214, KL1215, KL3787, KL3788 a KL3814 se řadí k celoplošně vyšívaným kusům. Některé ze štol jsou na dolních okrajích lemovány třásněmi: KL1132, KL1212–KL1215, KL3757, KL3762, KL3783, KL3788, KL3803, KL3814 a KL3821. Vel obsahuje fond 37 kusů. Obdobně jako štoly jsou zpravidla v soupravě s kasulí a nejstarší lze datovat do 18. století. Důležitý význam u kompletních liturgických sad zaujímají také manipuly, kterých je zde obsaženo 38 kusů.

30 Přehled vývoje např. KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 95–96; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/klaster-benediktyu-14559203> [25. 01. 2022].

31 UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise*, s. 183.

32 3 zelené, 6 fialových, 6 černých, 10 bílých či bílo-zlatých slavnostních, 2 růžové a 4 červené.

33 Dcera Augusta Windischgrätze a Vilemíny Nosticové.

34 Genealogie online, dostupné online: <http://gis.fsv.cvut.cz/zamky/genealogie/windisch-graetz/php/person.php?o=12> [15. 01. 2022].

Obr. 6. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Švihov – dorzální strana slavnostní kasule s výšivkou inv. č. SV165, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, mezi 1996 a 2010

Antependia k dekoraci oltářů jsou ve fondu zastoupena osmi příklady provedenými různými technikami, od koženého po plátěné s malovanými dekory. Palla se zde nachází pouze jediná, KL3801, a to z 19. století. V počtu osmi kusů se vyskytují pláštiky na ciboria, jeden baldachýn KL200, osm korouhví, dva polštáře a dvě oltářní pokrývky.

Liturgické textilie v kladrubském mobiliárním fondu představují skutečně širokou škálu různých typů předmětů a postihují základní způsoby výroby parament, kombinace látek a výzdobných technik. Kusy datované do 18. století jsou pravděpodobně spjaté ještě s původním provozem kláštera. Roucha s mladší datací odkazují, především díky kasuli KL156, na pozdější majitele objektu, knížecí rod Windischgrätzů. Vzhledem k faktu, že vyjma tří kusů se jedná o liturgický textil pocházející přímo z mobiliárního fondu kláštera v Kladrubech, se zdá, že kolekce reprezentuje v základních obrysech sortiment parament, jaký se používal přímo v místním kostele Nanebevzetí Panny Marie.³⁵

Kozel

Zámek Kozel, původně označovaný jako *Waldschloss*, byl budován od roku 1784 Černíny z Chudenic jako klasicistní lovecký komplex. Následně jej vlastnil rod Valdštejnů-Vartenberků, kterým byl v roce 1945 zkonfiskován.³⁶ Mobiliární fond je tvořen původním inventářem a v menší míře svozy či pozdějšími nákupy. Z liturgického textilu se

³⁵ Samozřejmě bez plátěných součástí.

³⁶ Přehled vývoje např. KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 107; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-kozel-14264650> [25. 01. 2022].

Obr. 7. Ukázka liturgického roucha z mobiliárního fondu Švihov – dorzální strana smuteční kasule s výšivkou inv. č. SV177, zdroj: Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni, foto: bez autora, mezi 1996 a 2010

v mobiliárním fondu nacházejí jen čtyři kusy kasulí.³⁷ Patří však z historického i textilního hlediska k zajímavějším. Kasule KZ3040 a KZ3044 pocházejí z 18. století; kus KZ3040 je ušitý z hedvábného damašku, zdobeného paličkovanou krajkou ze stříbrných nití ve dvou šířkách, a kasule KZ3044 je pokrytá rozměrnou florální výšivkou hedvábím na hedvábném rypsu, s kraji překrytými stříbrnou bortou. Kasule KZ3034 pochází z první poloviny 19. století a je zhotovena z bílého hedvábného atlasu s modrožlutým květinovým dekorem. Bílá slavnostní kasule KZ3028 je pravděpodobně nejmladší. Jedná se o plošně vyšívanou textilií s barevnou brokátovou kolumnou na obou dílech. Všechny zmíněné kasule mají zachovány i další součásti souprav – tj. bursu, pallu, manipul, velum. Mimo tyto soubory jsou zde uloženy ještě dvě bílé saténové pally KZ4279 a KZ4280 se zlatou bortou, pocházející pravděpodobně nejdříve z konce 19. století.

Liturgické textilie v kozelském mobiliáři patří obdobně jako u Horšovského Týna k výběrovým kusům, které prošly protříděním Národní kulturní komise jako výjimečně kvalitní exempláře.

Nebílovy

Zámek Nebílovy byl postaven počátkem 18. století v místě někdejší tvrze hrabětem Adamem Jindřichem ze Steinau a rodem Černínů z Chudenic, kteří dokončili započatou stavbu. Později se stal majetkem rodu Valdštejnů-Vartenberků. Již v roce 1919 přešel v rámci pozemkové reformy do vlastnictví státu; roku 1998 byl zpřístupněn

³⁷ Odborné upřesnění historického textilu na zámku Kozel provedla v roce 2007 restaurátorka Darea Došková.

veřejnosti.³⁸ Mobilární fond je tvořen nákupy, pořizovanými především pro vytvoření instalace prohlídkového okruhu, a případně dary. V mobiliáři nebilovského zámku se aktuálně nalézají jen dvě korouhve k procesím, NB1887 a NB1888, pocházející původně z kostela sv. Jakuba v Prusinách. Jedná se o set vyhotovený snad na konci 18. století, z nevzorované textilie (dnes) modrošedé barvy, s aplikací malovaného čtverce s výjevem sv. Jakuba s Ježíškem, NB1887, a Panny Marie, NB1888. Obě korouhve pocházejí z daru a umístění na zámku v Nebílovech umožnilo pravidelnou a jejich významu odpovídající prezentaci.

Plasy

Cisterciácký klášter v Plasích, založený v polovině 12. století, neušel stejně jako klášter v Kladrubech josefínským reformám a v roce 1785 byl zrušen. Roku 1826 jej zakoupil rod Metternichů, kteří panství vlastnili až do jeho znárodnění roku 1945.³⁹ V plaském mobilárním fondu se z původního inventáře nachází např. vybavení barokní lékárny nebo část obrazové galerie, která se dočasně ocitla i jako svoz v Horšovském Týně. Další předměty byly přejaty z jiných institucí jako dar či nákup. Z parament je zde uloženo celkem dvanáct kasulí, spjatých přímo s klášterním kostelem Nanebevzetí Panny Marie, které mají původ zčásti v 18. a také 19. století. Najdeme mezi nimi čtyři bílé kusy slavnostní, dva fialové a dva hnědé, dále po jednom kuse v barvách černá, červená, zelená, modrá. Mezi starší kusy patří kasule vyhotovené ze vzorovaných látek s typickými rokokovými květinovými dekory. Jedná se o slavnostní bílé kasule PY1722 a PY1736 a dále modrý kus PY1737. Mladší kasule jsou zpravidla zdobené výšivkou, např. kasule PY1715 podkládanou výšivkou ze zlatých nití. Tři z pěti dochovaných burs jsou zachovány v sadě s výše zmíněnými kasulemi, bursy PY1710 a PY1713 jsou solitéry. Obdobně i dochovaná vela náleží až na jeden kus do soupravy ke kasulím. Do kompletů dále patří všechny tři stoly a jeden manipul. V mobiliáři je také zařazen jeden kompletní slavnostní bílý manipul PY1741a s odděleným štítem PY1741b, zdobeným florální výšivkou a trásněmi. Samostatně je uložen štít k pluviálu PY1742 z bílo-zlatého damašku a s trásněmi. Z dalších typů liturgického textilu zde najdeme ještě tři kusy pláštíků na ciborum, které patří mezi mladší kusy, pocházející pravděpodobně z konce 19. či počátku 20. století, dále jedno spíše novější smuteční černé antependium a bílý slavnostní baldachýn. Baldachýn byl zhotoven pravděpodobně ve druhé polovině 19. století a je zdoben výšivkou s neogotickými prvky.

U plaského liturgického textilu je patrné, že se jedná o velice různorodý soubor, kdy některé kusy byly zachovány díky své technologické zajímavosti, a zčásti se jedná o pozůstatky běžného vybavení chrámu z počátku 20. století.

Rabí

Hrad Rabí vznikl přestavbou původní tvrze a v průběhu 15. století za Švihovských z Rýzmburka prošel razantním rozšířením. Následně střídali majitele, chátral a od 18. století byl z hradního areálu plně využíván jen kostel Nejsvětější Trojice.⁴⁰ Ten byl od roku 1920 majetkem Spolku pro zachování památek v horním Pootaví a v roce 1954 přešel do rukou státu. Využíván byl ještě šestnáct let, pak byl odsvěcen, vybavení bylo odvezeno do depozitáře a kostel začal chátrat. Rabský mobiliář je tak spjatý s kostelem Nejsvětější Trojice, stejně jako zde uložená paramenta. Jedná se o celkem devět korouhví pro procesí, z různých typů vzorovaných látek s aplikovanými malovanými výjevy. Dalším dochovaným liturgickým textilem jsou dvě antependia ze začátku 20. století; kus RB85 je zdobený velmi pěknou výšivkou makových květů, provedenou křížkovým stehem.

38 KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 152; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zamek-18656357> [25. 01. 2022].

39 Přehled vývoje např. KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 179–180; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/cisterciacky-klaster-14446078> [25. 01. 2022].

40 Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-rabi-14217736> [25. 01. 2022]. Dále stručně k historii např. Hrad Rabí, dostupné online: <https://www.hrad-rabi.cz/cs/o-hradu/strucna-historie> [27. 01. 2022].

Tab. Přehled parament v mobiliářích NPÚ na území Plzeňského kraje		
Objekt	Typ předmětu	Iv. č.
Červené Poříčí	Kasule	CP00538, CP00539, CP00655, CP00679
	Štola	CP00656
	Antependium	CP00658
	Ostatní	Polštáře CP00628, CP00629, CP00630; Táhlo ke zvonku CP00631; Cingulum CP00657, Palla CP00663; Přehoz CP00667
Horšovský Týn	Kasule	HT03341, HT03343, HT03344, HT03345, HT03346, HT03347, HT03349, HT06162, HT06163, HT06164 (fragment), HT07384, HT07385, HT12846, HT12847, HT12848, HT12849
	Štola	HT12835, HT12837, HT12838, HT12839, HT12840, HT12841
	Pluviál	HT00429a (torzo), HT00522, HT06027 (štit)
	Dalmatika	HT03342, HT03348, HT03350, HT0335
	Bursa	HT03061
	Velum	HT06030, HT12843, HT12844, HT12845
	Manipul	HT12836
	Antependium	HT09829
	Korouhev	HT03622, HT10880
	Ostatní	Aplika HT03061; Polštáře HT09131, HT09132, HT09133; Kvadrát HT11579
Kladruby	Kasule	KL00150, KL00151, KL00153 až KL00179 (27 kusů), KL01200, KL01201
	Štola	KL01132, KL01211 až KL01217 (7 kusů), KL01353, KL01407, KL01889, KL03757, KL03759, KL03762, KL03763, KL03765, KL03768, KL03772, KL03773, KL03775, KL03777, KL03780, KL03783, KL03785, KL03787, KL03788, KL03792, KL03795, KL03798, KL03803, KL03811, KL03814, KL03817, KL03821, KL03825, KL03831 až KL03833 (3 kusy)
	Pluviál	KL00188 až KL00191 (4 kusy), KL01248
	Dalmatika	KL00180 až KL00187 (8 kusů)
	Bursa	KL01220, KL01845 až KL01854 (10 kusů), KL03770, KL03786, KL03800, KL03819
	Velum	KL01222, KL01228 až KL01232 (5 kusů), KL03755, KL03758, KL03761, KL03767, KL03771, KL03779, KL03784, KL03790, KL03791, KL03794, KL03797, KL03802, KL03805, KL03806, KL03808, KL03810, KL03813, KL03816, KL03820, KL03822, KL03824
	Manipul	KL01855 až KL01865 (11 kusů), KL03756, KL03760, KL03764, KL03766, KL03769, KL03774, KL03776, KL03778, KL03781, KL03782, KL03789, KL03793, KL03796, KL03799, KL03804, KL03807, KL03809, KL03812, KL03815, KL03818, KL03823, KL03826 až KL03830 (5 kusů), KL03834
	Antependium	KL01301c, KL01303c, KL01304c, KL01315c, KL01318c, KL01323c, KL01325c, KL03929
	Korouhev	KL00950a, KL00951a, KL01241, KL03898 až KL03901 (4 kusy), KL03973, KL04497
	Ostatní	Plášť na ciborium KL00192 až KL00199 (8 kusů); Baldachýn KL00200a; Přehoz KL01188; Polštář KL01204, KL01205, KL01207; Táhlo ke zvonku KL01218, KL01233; Palla KL03801
Kozel	Kasule	KZ03028, KZ03034, KZ03040, KZ03044
	Štola	KZ03029, KZ03036, KZ03042, KZ03046, KZ03651
	Bursa	KZ03031, KZ03038, KZ03048, KZ03653, KZ04280
	Velum	KZ03030, KZ03037, KZ03041, KZ03045, KZ03650
	Manipul	KZ03032, KZ03035, KZ03043, KZ03047, KZ03652
	Ostatní	Palla KZ03033, KZ03039, KZ03049, KZ03654, KZ04279

Nebílovky	Korouhev	NB01887, NB01888
Plasy	Kasule	PY01715, PY01719, PY01722, PY01724, PY01730 až PY01734 (5 kusů), PY01736 až PY01738 (3 kusy)
	Štola	PY01717, PY01721, PY01723
	Pluviál	PY01741a, PY01741b (štít), PY01742 (štít)
	Bursa	PY01710, PY01712 až PY01714 (3 kusy), PY01716
	Velum	PY01711, PY01718, PY01728, PY01729, PY01735
	Manipul	PY01720
	Antependium	PY01739
	Ostatní	Plášť na ciborium PY01725 až PY01727 (3 kusy); Baldachýn PY01740
Rabí	Bursa	RB00149
	Antependium	RB00085, RB00086
	Korouhev	RB00074b, RB00075b, RB00076b, RB00077b, RB00078b, RB00079b, RB00080b, RB00081b, RB00082b
Švihov	Kasule	SV00165, SV00174, SV00177, SV00181
	Štola	SV00163, SV00173, SV00178, SV00182
	Bursa	SV00167 až SV00169 (3 kusy), SV00171
	Velum	SV00164, SV00175, SV00180, SV00184
	Manipul	SV00166, SV00176, SV00179, SV00183
	Antependium	SV01343a (dnes Bečov)
	Ostatní	Palla SV00170, SV00172, SV00185

Tab. 1. Přehled parament v mobiliářích NPÚ na území Plzeňského kraje, zpracovala autorka

Nachází se zde i jedna bílá brokátová bursa, RB149, s vytkávaným barevným květinovým dekorem.

Švihov

Švihov patřil od konce 16. století až do roku 1945 k majetku rodu Černínů z Chudenic.⁴¹ Od 18. století až do převzetí Národní kulturní komisí v roce 1949 sloužil hrad hospodářským účelům.⁴² V souladu se svým původním určením byla využívána jenom hradní kaple, jejíž vybavení tvoří kmenové položky mobiliárního fondu. V době správy kulturní komisí se hrad stal svozovým objektem a z toho důvodu se v jeho mobiliárním fondu ocitly i liturgické textilie z jiných lokalit. Až do roku 2020 se zde nacházelo antependium s korálkovou výšivkou z poloviny 17. století, původem z hradu a zámku Bečov nad Teplou (Karlovarský kraj), kam bylo opět navraceno. V současnosti ještě čeká na návrat 23 paramentů původem z Jindřichova Hradce (Jihočeský kraj). Jedná se o jednu soupravu slavnostní bílé kasule SV165 (obr. 6), vela, štoly a manipulu a tři obdobné soupravy černé smuteční (obr. 7). Mimo tyto soupravy ještě o dvě bílé plátěné pally, pallu SV172 zdobenou kontrastní výšivkou řetízkovým stehem a pallu SV185 s kontrastní výšivkou stonkovým stehem.

Závěr

V mobiliárních fondech památkových objektů ve správě Národního památkového ústavu na území Plzeňského kraje jsou zastoupeny liturgické textilie všech druhů. Díky pokročilé evidenci předmětů, které jsou součástí mobiliárních fondů, bylo možné vytvořit specializovaný přehled předmětů, jež zasahují do tří druhových skupin tak, jak je určuje *Heslář pro vedení základní evidence mobiliárních fondů*.⁴³ Lze také konstatovat, že jak

41 Přehled vývoje např. KAREL, T. – KRČMÁŘ, L., *Panská sídla*, s. 243; Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz/hrad-svihov-14222118> [25. 01. 2022].

42 UHLÍKOVÁ, K., *Národní kulturní komise*, s. 211.

43 Heslář je základní metodická pomůcka pro třídění předmětů zařazených v mobiliárních fondech. Třídění předmětů do různých tematických skupin umožňuje lepší orientaci v mobiliářích, práci s nimi

množství dochovaných parament, tak charakter této skupiny v každém mobiliáři ve sledované oblasti velmi dobře ilustruje různé osudy jednotlivých památkových objektů, které je potkaly především v průběhu 20. století, nejen po roce 1948. Mezi dochovaným liturgickým textem lze najít velmi hodnotné kusy, jež si v budoucnu zaslouží podrobnější průzkum a samostatné publikování. Tento text si klade za cíl doplnit specializovaným badatelům, kunsthistorikům, restaurátorům a památkářům přehled v oboru o základní výčet liturgického textu v mobiliárních fondech ve správě Národního památkového ústavu na území Plzeňského kraje a předznamenat a nastínit tak odborné veřejnosti možnosti výzkumu těchto parament.⁴⁴

Summary

The paper *Liturgical Textiles in the Furnishings of the Pilsen Region's Monument Sites* focuses on the occurrence of liturgical textiles in the furnishings of monumental buildings in the administration of the National Heritage Institute in the Pilsen Region. In the monitored area there are eleven monument sites, castles, chateaux and monasteries, and two furnishing funds stored in the study depository in Plasy. Liturgical textiles can be found in some of them, namely in the castles of Červené Poříčí, Horšovský Týn, Kozel, Nebílovy, Rabí and Švihov, as well as in the monastery in Plasy and in Kladruhy u Stříbra. Currently, 352 items of liturgical textiles are registered in the above-mentioned collections. The most frequent items are chasubles, or possibly sets of chasubles, palls, velas, stoles and maniple,

made of the same fabrics and with identical decorations. Other items include copes, dalmatics and one cingulum. The mobiles also include canopies, antependia, bell pulls, kneeler cushions, weathervanes used for processions, altar cloths, ciborium veils, and priest's biretta. The objects date from the 18th to the early 20th century. A large number of the 284 objects come directly from the place where they were preserved and used in the liturgy. Interesting pieces include, for example, chasubles bearing the coats of arms of noblemen, directly linked to the original noble owners of the monuments (namely the Windisch-Graetz and Trauttmansdorff families), chasubles made of luxurious silk fabrics with Rococo patterns, or chasubles decorated with panel embroidery.

Prameny a literatura

- GRILL JANATOVÁ, Markéta, Liturgický textil a jeho restaurování. Příspěvek k počátkům restaurování textilu v období od sklonku 50. do počátku 70. let 20. století, *Zprávy památkové péče*, 2020, roč. 80, č. 2, s. 174–184.
- HUSSEINIOVÁ, Andrea, „Mešní roucha čili kasule...“. Liturgické textilie 17. století ze sbírky Moravské galerie v Brně, *Slovácko. Společenskovědní recenzovaný časopis pro moravsko-slovenské pomezí*, 2016, roč. 57, s. 247–255.
- HUSSEINIOVÁ, Andrea – VYSKOČILOVÁ, Gabriela, Dvojice kožených liturgických rouch ze sbírky Moravské galerie v Brně, *Slovácko. Společenskovědní sborník pro moravsko-slovenské pomezí*, 2012, roč. 54, s. 297–310.
- JONOVÁ, Jitka – MARTINEK, Radek, *Ornamenta episcopi. Liturgická roucha olomoucké katedrály*, Olomouc 2021.
- KAREL, Tomáš – KRČMÁŘ, Luděk, *Panská sídla západních Čech – Plzeňsko*, České Budějovice 2006.
- KOVÁCS, Éva, Die Kasel von Stuhlweissenburg (Székesfehérvár) und die Bamberger Paramente, in: *Europas Mitte um 1000. Beiträge zur Geschichte, Kunst und Archäologie. Bd. 2. Handbuch zur Ausstellung*, Stuttgart 2000, s. 640–651.
- KUCHAŘOVÁ, Hedvika – HAMRLOVÁ, Anna – HUSSEINIOVÁ, Andrea, Liturgie a bohoslužebné předměty, in: *Telč a jezuité. Řád a jeho mecenáš. Katalog výstavy*, Praha a Telč 2020, s. 130–140.
- KULDOVÁ, Marie, Liturgický a mimoliturgický textil v sakrálním (římskokatolickém) interiéru a jeho zachování v současnosti z pohledu památkové péče, in: *Textil v muzeu. Soubor statí k problematice interiérový textil – reprezentační i privátní*, sv. 9, Brno 2013, s. 9–17.
- KUTAL, Albert, Česká kasule ve Zhořelci, *Časopis Společnosti přátel starožitností*, 1952, roč. 60, č. 3, s. 163–172.

a péči o ně. Druhé skupiny jsou určeny podle povahy předmětů – např. Nábytek, Zbraně a zbroj, Obrazy, Grafika apod. První Heslář byl zaveden v roce 1976. Aktuálně platná verze Hesláře pochází z roku 2004 s aktualizací v roce 2014 a je součástí aktuálně platné Směrnice GR č. 1/2022/NPÚ – Evidence mobiliárních fondů (č. j. NPU-310/1600/2022).

44 Vzhledem k velikosti výzkumného vzorku je pro charakteristiku jednotlivých fondů i předmětů zvolena zjednodušená forma popisu. V rámci primárního výzkumu také nebyl proveden podrobný materiálový průzkum všech položek. Z tohoto důvodu jsou zvolena označení materiálů umožňující další upřesnění.

- LEHKÁ, Ludmila, Liturgický textil v Brně, *Starožitnosti a užité umění. Měsíčník pro sběratele a znalce*, 1997, č. 12, s. 24.
- LEHMANNOVÁ, Martina, Liturgické textilie ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea v Praze, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 130–135.
- MARTINEK, Radek, Liturgický textil a bohoslužba v barokní Olomouci, in: *Olomoucké baroko. Výtvarná kultura z let 1620–1780 – 2 (katalog)*, Olomouc 2010, s. 484–488.
- MARTINEK, Radek, Karel Boromejský a idea „velkého úklidu“ v kostele. Příspěvek k počátkům památkové péče v církvi, in: *Artem ad vitam. Kniha k počtě Ivo Hlobila*, Praha 2012, s. 553–561.
- MARTINEK, Radek, Paramenty. Liturgické textilie. Výstava na Bratislavském hradě 24. června 2015 – 17. ledna 2016, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 169–171.
- MARTINEK, Radek, Jiří Jindřich z Mayerswaldu († 1747). Olomoucký kanovník a jeho fundace liturgických rouch olomoucké katedrále. Poznámky k počátkům výzkumu největší středoevropské kolekce parament, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 35–41.
- NACHTMANNOVÁ, Alena (ed.), *Kdo vyšívá, nehřeší. Liturgické textilie z darů českých šlechticů*, Olomouc 2021.
- STANFIELD-MAZZI, Maya, *Clothing the New World Church. Liturgical Textiles of Spanish America, 1520–1820*, Notre Dame 2021.
- TAUBEROVÁ, Monika, Liturgický textil z kostela sv. Jakuba v Kutné Hoře ve sbírce Národního muzea, in: *Textil v muzeu. Oděvy a textilní doplňky pro liturgii a obřady*, sv. 11, Brno 2015, s. 149–154.
- UHLÍKOVÁ, Kristina, *Národní kulturní komise 1947–1951*, Praha 2004.
- VÁCHA, Jiří, *Vzorované tkaniny z chrámových sbírek Českobudějovické diecéze*, České Budějovice 2016.
- VÁCHA, Jiří, *Barokní liturgický textil ve sbírkách českobudějovické diecéze*, disertační práce, Praha: Univerzita Karlova, Katolická teologická fakulta, Ústav dějin křesťanského umění 2018.
- ZAMPOL D'ORTIA, Linda, The Dress of Evangelization. Jesuit Garments, Liturgical Textiles, and the Senses in Early Modern Japan, *Entangled Religions*, 2020, vol. 10, dostupné online: <https://er.ceres.rub.de/index.php/ER/article/view/8438/8220> [28. 03. 2022].

Internetové zdroje

- Genealogie online, dostupné online: <http://gis.fsv.cvut.cz/zamky/genealogie> [15. 01. 2022].
- Historie zámku Červené Poříčí, dostupné online: <https://www.zamek-cerveneporici.cz/cs/o-zamku/historie> [15. 01. 2022].
- Hrad Rabí, dostupné online: <https://www.hrad-rabi.cz/cs/o-hradu/strucna-historie> [27. 01. 2022].
- Památkový katalog, dostupné online: <https://www.pamatkovykatalog.cz> [25. 01. 2022].

Mgr. Veronika Pilná, Ph.D. (nar. 1982)

Národní památkový ústav, územní odborné pracoviště v Plzni

pilna.veronika@npu.cz

ORCID-ID: 0000-0002-2688-1040

Absolvovala Evropská kulturní studia a doktorský studijní program Historické vědy – etnologie pod vedením doc. PhDr. Lydie Petráňové, CSc., na Západočeské univerzitě v Plzni. Zaměřuje se především na dějiny odívání, dějiny každodennosti, historický textil a historické textilní technologie a movité kulturní památky v západočeské oblasti. Od roku 2009 působí v Národním památkovém ústavu, územním odborném pracovišti v Plzni v odboru evidence, dokumentace a informačních systémů.